

Ольга СУХОМЛИНСЬКА¹

УКРАЇНСЬКО – ПОЛЬСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ВПЛИВИ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ: ВИПАДОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО (НОВИЙ КОМЕНТАР ДО ВЖЕ РОЗГЛЯДУВАНОЇ ТЕМИ)

Автор статті вже зверталася до цієї теми і висвітлювала її на сторінках польської преси в 2016 році, але дуже коротко, що не давало уявлення про цей феномен². Такі ж закиди можна висунути і до аналогічної статті, що з'явилася в тому ж році в українському часописі «Історико-педагогічний альманах»³. Але, на наш погляд, тема не є вичерпаною, оскільки нинішні часи змін і потрясінь, «плинної реальності» (за Зігмундом Бауманом) повертають нас до переосмислення вже сказаного, і нового або ж уточненого погляду на висловлене і записане. Тож ця стаття – це новий коментар до коротко висвітленого, але не достатньо розкритого феномену.

Тема міждержавних і міжкультурних впливів на різні аспекти діяльності суспільства в процесі його розвитку – надзвичайно широка. Неабияке місце у її розкритті належить дослідженню історії педагогічних зв'язків, які не лише інформують про стан справ у галузі освіти і виховання у різних суспільствах, а й відчутно впливають на розробку стратегії і тактики розбудови освітнього простору, особливо у переломні періоди розвитку, як це, наприклад, відбувається нині.

Україна і Польща – найближчі сусіди, пов'язані одна з одною спільною історією, не до кінця визначеною і проясненою, – сьогодні шукають точки зближення, взаєморозуміння, позитивних прикладів і підходів, які сприятимуть налагодженню більш тісної співпраці, руху в єдиному освітньому просторі.

---

¹ Ольга СУХОМЛИНСЬКА, професор дійсний член Національної академії педагогічних наук України.

² O. Sukhomlynska, *Ukraińsko-polskie wzajemne wpływy pedagogiczne w wymiarze historycznym: przypadek Wasyla Suchmlńskiego* // *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Section J. Paedagogia – Psychologia*/ Vol.29. №2(216). 2016. s. 134-138

³ O. Sukhomlynska, *Ukraińsko-polskie wzajemne wpływy pedagogiczne w wymiarze historycznym przypadek Wasyla Suchmlńskiego* // *Istoryko-pedahohichnyi almanakh*. 2016. M. № 1, c.46-50.

В останні роки в цьому напрямі зроблено більше, ніж за попередні десятиліття, особливо в університетській освіті: в організації діяльності закладів, методиці викладання, змісті навчальних дисциплін тощо.

Інтенсифікуються взаємозв'язки між університетами двох країн, які свідчать про суттєві впливи польської системи вищої освіти на українську, спровоковані рядом чинників, і серед них: обрання європейського вектору розвитку держави; успішний економічний розвиток і соціальні реформи, в тому числі і в освітньому секторі, вищій школі; погляд на університетську освіту як важливу складову державної політики, інвестицію у майбутнє і держави в цілому, і кожної особистості. Ці процеси викликають не лише цікавість українських освітян, а й бажання вивчати й аналізувати не лише сьогодення, а й минуле. У зверненні до нашої спільної історії – як у віддаленому, так і в недавньому минулому – вже здійснено немало плідних кроків. Відтак подивимося на українсько-польські зв'язки з погляду історії цих процесів, які стали підґрунтям і основою у розбудові сучасних взаємодій і впливів. Їх можемо прослідкувати, проаналізувавши джерела, тобто праці українських науковців, які розглядають різні аспекти розвитку педагогічних ідей і освіти у Республіці Польща. В хронологічному вимірі вони аналізують педагогічні ідеї та освітню практику переважно в останні півтора століття і за вагомістю наукового доробку.

Серед українських праць такого гатунку останніх років відзначимо 6 захищених дисертаційних досліджень кваліфікаційного рівня доктора наук, яким передувала публікація монографій за заявленою тематикою. Вони розкривають наступні теми: підготовка вчителів фізичної культури у Польщі (1918 – 2005) (В. Пасічник, 2010); тенденції реформування польської шкільної освіти у ХХ – на початку ХХІ ст. (А. Василюк, 2011); розвиток системи підготовки кваліфікованих робітників з кінця ХІХ і впродовж ХХ ст. (А. Каплун, 2011); теорія і практика позашкільної освіти в Польщі в останній чверті ХІХ ст. і до середини ХХ с. (Н. Савченко, 2013); розвиток аксіологічної освіти в Польщі у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. (Л. Пелех, 2015); теорія і практика формування культури здоров'я школярів в Польщі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст. (Т. Єрмакова, 2016)⁴.

Щодо досліджень кваліфікаційного рівня кандидата наук (доктора філософії), то у хронологічно-тематичному покажчику «Українська історико-педагогічна наука в дзеркалі тематики дисертаційних досліджень (1995 – 2014)» перелічено більше 20 обраних науковцями тем, присвячених педагогіці Польщі. Наведемо найцікавіші, на нашу думку, з них: «Організація підпільної освіти у Польщі в період Другої світової війни» (О. Давиденко, 2015); «Розвиток українського національного шкільництва на землях Надсяння, Любачівщини та Холмщини (1919-1939)» (І. Павлів, 2017); «Альтернативна освіта в Польщі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.» (І. Кравець, 2014)³.

---

⁴ *Ukrainska istoriko-pedahohichna nauka u dzerkali tematyky dysertatsiinykh doslidzhen (1995-2014). Khronolohichno-tematychnyi pokazhchyk*, Uman: FOP, Zhovtyi 2014.

Важливою складовою української полоністики є розгляд і аналіз історії розвитку польської освіти в Україні, особливо в періоди послаблення імперського (Російської імперії) або ж тоталітарного (СРСР) тиску на розвиток національних меншин, що проживали на українських землях. Час, який викликав зацікавленість в українських дослідників, – це 20-і – початок 30-х років ХХ століття, коли Радянський Союз проводив політику «позитивної діяльності» або «національного вирівнювання», згідно якої національні меншини, що проживали на її теренах, отримали можливість навчатися рідною мовою, розвивати власну культуру⁵. Польська спільнота, яка посідала 3-є місце за чисельністю в СРСР і проживала по всій території республіки, хоча і називалася «польською трудовою людністю»⁶, отримала реальний шанс на розвиток власної ідентичності. І згідно загальної тенденції залучення всіх громадян УРСР до активного соціально-політичного життя, до суспільних модернізаційних процесів була започаткована й почала діяти низка польських навчальних і культурних закладів. «Метою влади також було, – стверджує одна з сучасних українських дослідниць, – ліквідувати неписьменність, впровадити загальнообов'язкову початкову освіту. Культурне, театральне, освітнє життя польської спільноти зосереджувалось у Києві. Тут діяли польський клуб, польська державна центральна бібліотека, польський інститут пролетарської культури, Польський педагогічний інститут, польський технікум педагогічний, польський театр, польська секція при комуністичному інституті сільського господарства, два польські дитячі будинки та одні ясла. Поза Києвом існували педагогічні технікуми в Умані і Проскуріві. В Житомирі діяла польська секція при технікумі, в Мархлевську – робітничий факультет. У тому ж Мархлевську та Старокостянтиніві – десятилітки. В інших більших польських населених пунктах діяли польські клуби (Козятин, Бердичів, Вінниця, Немирів)»⁷.

Однак регіональний вимір також урахувався українськими дослідниками, які приділяли особливу увагу західним регіонам України. Це стосується передусім праць, присвячених розвитку польської освіти на Волині – Житомирщині, тобто на Правобережній Україні, яка історично перебувала під впливом польської культури і де споконвіку проживали етнічні поляки. Серед таких авторів відзначимо Н. Сейко з її дослідженням «Педагогічні та етносоціологічні засади розвитку польського шкільництва на Волині – Житомирщині у 1905-1938 рр.» (1999)⁸ та С. Коляденко «Кременецький ліцей у системі освіти Волині (ХІХ – 30-ті роки ХХ століття)» (2003)⁹.

---

⁵ M. Teri, *Imperiiia natsionalnoho vyrivniuvannia. Natsii ta natsionalizm u Radianskomu Soiuzi (1923-1939 roky)*. Krytyka, Kyiv 2013. 639 с.

⁶ K. Dvirna, *Stvorennia ta likvidatsiia Polskoho pedahohichnogo instytutu v m. Kyievi v 30-kh rokakh KhKh st. (arkhivna rozvidka)*, Volynski istorychni zapysky. 2011. T. 6. С. 149-155.

⁷ A. H. Mohylna, *Polskyi pedahohichnyi instytut yak oseredok mizhkulturnoi vzaiemodii, Mova i kultura*. 2012. №. 15. Т.5. С. 130-134.

⁸ N. A. Seiko, *Pedahohichni ta etnosotsiologichni zasady rozvytku polskoho shkilyntstva na Volyni-Zhytomyrshchyni u 1905-1939 rr*, Kyiv 1999.

⁹ S. M. Koliadenko, *Kremenetskyi litsei u systemi osvity Volyni*, (KhKh – 30-ti rr. KhKh st.). Kyiv, 2007.

Така безпрецедентна увага до «систематичного сприяння розвитку національної свідомості етнічних меншин», яка вилася у створення громадських й інституційних форм, хоча й мала своєю метою «радянлізувати» цей процес, взяти під свій контроль їхнє бажання розвивати свою освіту і культуру, все ж сприяла розвитку польської освіти і культури, хоча і в межах «імперії позитивної діяльності», якою впродовж 1920-х – на початку 1930-х років являвся Радянський Союз¹⁰.

Але до середини 1930-х років ідея рівноправного розвитку різних народів, об'єднаних в одному Союзі, змінилася на протилежну і призвела до терору в Україні, звела нанівець досягнення цих років і розпочала новий напрям радянського устрою під гаслом «дружби народів» як «реабілітації традиційної російської культури і російського націоналізму як сили, що забезпечує радянську єдність»⁹. Власне тоді й припинилися українсько-польські впливи і взаємовпливи. Після 1930-х років настали важкі воєнні 1940-і, з тим повоенні складні й водночас конструктивні 1950 і 1960-і роки, які в порушеній нами темі не досліджувалися, позаяк ці зв'язки і впливи після довгої перерви лише почали налагоджуватися. Вони були малопомітними, але тим більше цінними і важливими для більш повного розуміння як тогочасних історичних процесів так й тих, що відбуваються нині.

Сьогодні найбільш плідним дослідницьким напрямом вважається звернення до мікроісторії, як до процесу олюднення і персоніфікації загальноісторичного тла. Він дає можливість глибоко проникнути в суть загальних процесів через одичне явище. Ми використаємо цей метод для висвітлення українсько-польських впливів через розгляд долі і творчості однієї людини – учителя, директора сільської школи, публіциста і відомого українського педагога Василя Сухомлинського (1918-1970), який плідно працював у 50-60 роках ХХ ст. Він широко відомий за межами України завдяки своїм педагогічно-публіцистичним працям, і в першу чергу книзі «Серце віддаю дітям», в якій, хоча це і спеціально не досліджувалося, вперше в радянській педагогічній літературі прозвучало ім'я Януша Корчака не лише як великого польського педагога, але й як приклад для наслідування, високий життєвий і професійний взірець.

Василь Сухомлинський називав польського педагога «людиною незвичайної моральної краси»; його життя, праця стали для нього натхненням, «заповітом на все життя». Він перебував під сильним впливом особистості і творчості Корчака, про що свідчать і його твори, і виховна діяльність керованої ним школи. Так, як директор школи, він планував упорядити учительську кімнату, серед іншого, і висловами, афоризмами з творів видатних педагогів, і в першу чергу Януша Корчака. Ось які його слова обрав Сухомлинський для того, щоб учителі його школи кожного дня зустрічалися з корчаківськими думками: «Чим нижчий духовний рівень вихователя, безбарвніше його моральне обличчя, більше піклування про свій спокій,

---

¹⁰ М. Тері, *Imperii natsionalnogo vyrivniuvannia. Natsii ta natsionalizm u Radianskomu Soiuzi (1923-1939 roky)*. Кривка. Київ 2013. 639 с.

зручності, тим більше він видає наказів і заборон, які диктуються нібито піклуванням про благо дітей. Вихователь, який не хоче неприємних сюрпризів і не бажає нести відповідальність за те, що може трапитися, – тиран». І ще один маленький афоризм: «Добра в тисячу разів більше, ніж зла. Добро сильне і непохитне». Ці слова повністю характеризують педагогічні світогляди обох педагогів. (З матеріалів особистого архіву сім'ї Сухомлинських).

У своїх творах Сухомлинський спирається на думки Корчака, вступає з ним у діалог, багато цитує його не лише на сторінках книги «Серце віддаю дітям», і в інших його творах знаходимо посилання на польського педагога. Однак, аналізу частотності згадувань і посилань Сухомлинського на праці Корчака до сьогодні не здійснено¹¹, хоча в Незалежній Україні захищено 5 кандидатських дисертацій, присвячених різним аспектам соціально-педагогічної діяльності польського педагога¹².

Сприйняття Василем Сухомлинським постаті і творчості Януша Корчака ми розподіляємо на дві частини: першу, коли він спирається і розвиває його ідеї в своїх педагогічних міркуваннях і другу, коли він звертається до постаті і подвигу польського педагога, коли йдеться про систему вихованих впливів на школярів.

Розпочнемо з першого, перегорнемо сторінки книги «Серце віддаю дітям», сама назва якої нав'язана творчістю Корчака. Він, зокрема, пише: «Життя Януша Корчака, його подвиг дивовижної моральної сили й чистоти, стали для мене натхненням. Я зрозумів: щоб бути справжнім вихователем, треба віддати їм своє серце»¹³.

Які ж ідеї польського педагога найбільш співзвучні з позицією Сухомлинського? На що українець найбільше звертає увагу? Коли він цитує Корчака? Гортаємо сторінки «Серця» і знаходимо таку промовисту цитату «видатний польський педагог Януш Корчак в одному з листів нагадує про необхідність піднятися до духовного світу дитини, а не ставитися поблажливо до неї. Це дуже тонка думка, в сутність якої нам, педагогам, треба заглибитися. ...Заклик Януша Корчака піднятися до духовного світу дитини треба розуміти як найтонше розуміння і відчуття дитячого пізнання світу – пізнання розумом і серцем»¹³.

Сухомлинському імponує наступні думки Корчака про те, що кожна жива істота, як і нежива природа – і собака, і пташка, і метелик, і квітка, і камінчик, і мушля – їх усіх дитина наділяє душою. І Сухомлинський продовжує далі цю думку і говорить, що для того, щоб дитина так зливалася з оточуючим світом,

---

¹¹ U predmetnomu pokazhchyku do piatytomnoho vydannia Vybranykh tvoriv V.O. Sukhomlynskoho (Kyiv, 1977 s. 621-637) predstavlena chastotnist posylan na N. K. Krupsku, A. S. Makarenka, ale ne vydileno posylan na polskoho pedahoha, shcho svidchyt pro zamovchuvannia ofitsiinoiu pedahohikoiu 1970-kh – 1980-kh- rokiv osoby Yanusha Korchaka ta yoho dorobku

¹² *Ukrainska istoriko-pedahohichna nauka u dzerkali tematyky dysertatsiinykh doslidzhen (1995-2014). Khronolohichno-tematychnyi pokazhchyk*, Uman: FOP Zhovtyi. 2014. 357 c.

¹³ V. Sukhomlynskyi, *Sertse viddaiu ditiam. Nove prochyannia*, Kharkiv 2018, 540 c.

бачила і відчувала його, потрібно її виховати: «Добра дитина не падає з неба. Її потрібно виховати», – стверджує Василь Олександрович¹³.

Співпадають і думки педагогів щодо використання оцінки в початковій школі як інструменту покарання. Сухомлинський цитує слова Корчака: «Зачудовано зупиняється часом розумна дитина перед агресією сивочолої дурості» і продовжує далі: «"Поважайте дитяче незнання" – ці слова польського педагога запам'яталися мені на все життя. Лише тоді, коли вчитель опанує найвищу мудрість людинознавства – уміння шанувати дитяче незнання, двійка буде найгострішим, найтоншим, але таким, що ніколи не застосовуватиметься в початковій школі, інструментом»¹⁴.

Але не лише в «Серці віддаю дітям» Сухомлинський веде діалог з Янушем Корчаком. Так, наприклад, в книзі «Розмова з молодим директором» під час роздумів про матеріалізацію моральних постулатів (норм, правил, принципів), він звертає увагу на важливість форми їх опредмечення дитиною. Для підсилення своєї думки Сухомлинський наводить приклад з твору Януша Корчака «Коли я знову стану маленьким», де розповідається про те, як батьки Януша подарували йому рідкісну в ті роки річ – ковзани, а він виміняв їх на пенал з вишневого дерева. «Хіба мандрівник у пустелі не віддасть мішок з перлинами за жбан води?» – ставить запитання Корчак, а Сухомлинський розвиваючи далі цю думку, продовжує: «Кожна дитина має прагнути до свого *жбана води*, без якого вона не змогла б жити. Спочатку – це прив'язаність до речей, рослин, пізніше – до живих істот, до людей. Це могутній засіб виховання людяності»¹⁵.

Найважливіша ідея, що об'єднує обох педагогів – це ідея кордоцентризму, коли формування моральної, емоційної, естетичної культури дитини відбувається шляхом, який Януш Корчак назвав «пізнанням серця», а Сухомлинський, процитувавши ці слова у своїй праці «Методика виховання колективу», витлумачив як «пізнання людини серцем», бо той, хто не здатен цього робити «у кого людська біда не викликає жалю, співчуття, співпереживання», той здатен до жорстокості¹⁶.

Сухомлинський звертався не лише до ідейної складової спадщини Януша Корчака, а й бачив у постаті великий виховний потенціал, помістивши його серед тих особистостей, на прикладі життя яких мають виховуватися школярі, а педагоги – ознайомлювати з їхнім життям. У багатьох своїх творах, на сторінках, де йдеться про ідейне і громадянське виховання, український педагог завжди говорить про Корчака як про ідеал, взірець незламності духу, відданості своїй справі, любові до дітей аж до самопожертвування. Він зазначає: «Януш Корчак – педагог, лікар, національний герой польського народу, вихователь притулку для єврейських дітей – сиріт. Під час окупації Варшави фашистами, коли гітлерівці вирішили спалити дітей з притулку

---

¹⁴ V. Sukhomlynskyi, *Sertse viddaiu ditiam. Nove prochyttannia*, Kharkiv 2018, 540 с.

¹⁵ V. O. Sukhomlynskyi, *Rozmova z molodym dyrektorom*, В 5 т. Т. 4. 1977. С. 546.

¹⁶ V. O. Sukhomlynskyi, *Metodyka vykhovannia kolektivu*, В 5-ти т. Т 1. 1976. С.341-637.

Януша Корчака в печач Трєблінки, він відмовився від порятунку, який йому пропонували, і пішов на смерть разом з дітьми»¹⁷.

Сухомлинський також включав до рекомендаційних списків художньої літератури і для дітей молодшого віку, і для підлітків повісті Януша Корчака під загальною назвою «Коли я знову стану маленьким»¹⁸, яка вийшла в перекладі російською мовою в Москві у видавництві дитячої літератури в 1961 р., тобто в роки часткової демократизації культурного і суспільного життя в СРСР.

Відтак, незважаючи на певне замовчування особистості і творчого доробку Януша Корчака в Радянському Союзі, прослідковуємо на прикладі Сухомлинського, що ідеї польського педагога не лише проникали в радянський освітній простір, а й через Василя Сухомлинського оприлюднювалися, приймалися і поділялися, виступали джерелом, з якого продукувалися нові ідеї, які не були характерними для радянської виховної парадигми.

Але не лише українські педагоги цікавилися польськими: в 1950-і й упродовж 1960-х років польські науковці виявляли підвищену увагу до радянської освіти взагалі і до Сухомлинського зокрема, як до директора школи та автора науково-публіцистичних праць. Починаючи з 1954 року статті українського педагога, присвячені різним аспектам виховання школярів, почали з'являтися на сторінках польських періодичних видань. Інтерес польських педагогів до Сухомлинського був викликаний, на мою думку, тим, що повоєнна Польща, змушена «будувати соціалізм», повинна була реформувати систему освіти на радянський взірець, вчитися у «старшого брата». Той факт, що в поле зору польських педагогів потрапив серед інших і Сухомлинський, можна пояснити тим, що він писав живою мовою, не такою офіційно-схоластичною, до того ж спирався на власний досвід, описував його в своїх творах. Звичайно, може бути й інша аргументація цього явища. Однак, якою б вона не була, Сухомлинський поціновувався польськими педагогами як один із багатьох, а, можливо, як один з кращих. За життя Василя Олександровича було опубліковано, за нашими даними, 12 його статей у польських періодичних педагогічних виданнях¹⁹. Вони стосувалися питань взаємодії між учителем і вихователем, морального і естетичного виховання, єдності навчального і виховного процесів, індивідуального підходу до дитини, питання вибору учительської професії тощо²⁰.

На експериментальний характер навчальної і виховної роботи Сухомлинського, втілюваний в діяльність Павліської середньої школи

---

¹⁷ V. O. Sukhomlynskyi, *Metodyka vykhovannia kolektyvu*, В 5-ти т. Т 1. 1976. С.341-637.

¹⁸ V. Sukhomlynskyi, *Sertse viddaiu...* op. cit., 540 c.

¹⁹ V. Sukhomlynskyi, *Wyobyblyohrafya*, Sost. A.Y. Sukhomlynskaia, O.V. Sukhomlynskaia. Kyev. 1987. 255 c.

²⁰ W. Suchmlinski, *Przewodnik i nauczyciel*,(w:) *O pracy organizacji pionierskiej*, Warszawa, 1954, s.91-95; W. Suchomlinski, *Pierwiaszek estetyczny w wszechstronnym rozwoju człowieka*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1960 № 2, s. 3-25; W. Suchomlinski *Elementarz kultury moralnej*, „Wychowanie” 1964 № 8, s. 24-26; *List do mlodej nauczycielki*, „Glos nauczyciela”, 1968 № 17, s. 3 та інш.

звернули увагу ті польські дослідники, які вивчали досвід розбудови освіти в СРСР або цікавилися розвитком радянської педагогічної думки. Таким був польський вчений, професор Тадеуш Вілох (Tadeusz Wiloch) (1927-1995), фахівець з порівняльної і зокрема з радянської педагогіки, який часто приїздив до Радянського Союзу для ознайомлення з радянською системою освіти, з діяльністю окремих цікавих на його думку закладів. Наприкінці 1950-х – на початку 1960-х років, він неодноразово бував у селищі Павлиш, Павлиській школі, був гостем Сухомлинського, жив у його квартирі, що знаходилася на території школи.

В особистому архіві сім'ї Сухомлинських зберігається 12 копій листів Василя Олександровича Вілоху, повернених дружині педагога. У своїх листах Сухомлинський ділиться з польським колегою про спонтанні і не завжди продумані реформи в загальній середній освіті, що відбувалися в 1960-і роки в Радянському Союзі, сприйняття їх учительством, повідомляє про свої видавничі справи, розповідає про свою творчість. Він висловлює незадоволення позицією республіканського Міністерства освіти щодо вчителя: «Вчителі працюють дуже важко, тому що кількість годин на основні предмети (математика, мова) сильно скорочені. Змушені застосовувати героїчні зусилля, аби учні знали матеріал. А працівники Міністерства освіти залишаються відстороненими від проблем учительства. Це найбільш неприємні явища в житті нашого суспільства. В ім'я кар'єри керівник готовий на чорне говорити біле... Це страшно обурює вчительство» (13.11.1962). Йому болить непослідовність процесів, кидання з одного боку в інший, заперечення того, що вчора було істиною. «Я пишу Вам про це, – підкреслює він, – думаю, що це цікавить Вас та Ваших колег-учених» і робить «оптимістичний» висновок: «потрібно пам'ятати, що наш народ уміє створювати кумирів, але він уміє й крушити їх» (13.12.1963).

Василь Сухомлинський живо цікавиться польською освітою, взагалі польським життям. Так, у листі від 25.02.1960 р. зазначає: «Читав у газетах про підготовку до святкування тисячоліття Польщі. Поділяю Вашу радість і Ваше свято». В цитованому вже нами листі від 13.11.1962 р. залишає важливий для нас постскрипту: «Мене дуже цікавить польський педагог Януш Корчак. Надішліть, будь ласка, книжку, де була б його біографія, портрет. Це чудова людина. Про нього я пишу в книжці «Моральний ідеал молодого покоління». Дуже прошу Вас, надішліть цей матеріал якомога швидше». Ця приписка свідчить, що ніякої інформації про польського педагога в Радянському Союзі на той час не було.

У своїх листах Сухомлинський пише, що мріє побувати у Польщі, але все не складалося. А в останньому листі він сповіщає свого кореспондента, що висилає йому книгу «Серце віддаю дітям» і підкреслює, що вона «вже три роки маринувалася у видавництві, все побоювалися її видати, звинувачували в «абстрактному гуманізмі». І додає: «Надсилаючи її Вам, прошу звернути увагу на сторінки, присвячені Янушу Корчаку. Я в багатьох місцях пишу про нього з великим теплом, розповідаю, який величезний вплив він справив на мене» (19.07.1969).

За результатами поїздок в СРСР Тадеуш Вілох видав книгу «Радянська освітньо-виховна система» (1962), де серед інших описана система трудового виховання в Павльській середній школі²¹. Він також публікував у польських періодичних виданнях рецензії на твори Сухомлинського «Людина неповторна» (1962), «Виховання особистості в радянській школі» (1965), а також написав вступну статтю до польського видання книги «Сто порад учителям» (1987)²².

Але особливий інтерес до творчості українського педагога польські дослідники виявили після того, як педагог пішов із життя, тобто після 1970 року. Цьому сприяли і попередні публікації його статей в польській пресі, але великою мірою і зростання популярності в Радянському Союзі, полеміка навколо імені і праць Сухомлинського у 1967-1968 і наступні роки. До того ж московське видавництво «Прогрес», що спеціалізувалося на випуску літератури іноземними мовами, а відтак пропагувало книги радянських авторів у зарубіжжі, видало польською мовою дві книги Сухомлинського – «Серце віддаю дітям» (1979) і «Народження громадянина» (1982) саме для розповсюдження у Польщі²³. Але ці переклади, здійснені радянським видавництвом, не стали популярними серед учительства Польщі з різних причин, і серед них якість перекладу була далеко не останньою.

Перш за все зазначимо, що у 1980-х роках в Польщі були опубліковані у перекладі польською мовою три праці Сухомлинського: «Серце віддаю дітям» (1978)²⁴, «Декілька слів про виховання» (1982, польська назва збірки «Батьківська педагогіка»)²⁵, «Сто порад учителям» (1987)²⁶.

У ці роки Сухомлинським зацікавилися помітні постаті польської педагогіки. І тут особистісний фактор, як і завжди буває, зіграв далеко не останню роль. Зупинимося на найбільш знакових науковцях та їхніх публікаціях, які і донині ще не втратили своєї наукової значущості, присутні в дослідницькому полі Польщі.

Відтак вважаємо, що видані твори вийшли за ініціювання і підтримки польських дослідників, які виявляли інтерес до Сухомлинського впродовж років. І серед них назвімо Олександра Левіна (Alexander Levin) (1915-2002), професора, освітнього діяча, теоретика освіти і виховання, послідовника Януша Корчака, який певний час працював під його керівництвом. Як дослідник, вивчав розвиток гуманістичних ідей у світі через постаті Януша Корчака, Антона Макаренка, Селестена Френе. З часу появи імені Сухомлинського в педагогічних виданнях цікавився його творчістю, на

---

²¹ T. Wiloch, *Radziecki system oświatowo – wychowawczy*, PWN, Warszawa 1962, 192 s.

²² *Biobibliograficzny pokazchych "Vasyl Oleksandrovych Sukhomlynski: do 100-richchia vid dnia narodzhennia"*. Upor. O.V. Sukhomlynska, L.D. Berezivska ta insh. – Vinnytsia: Tvory, 2018. 395 2c.

²³ W. A. Suchomlinski, *Me serce – dzieciom*, M: Progress. 1979. 504 s. W. A. Suchomlinski *Narodziny obywatela*, M: Progress. 1982. 464 s.

²⁴ W. Suchomlinski, *Oddaj serce dzieciom* [tl. Marian Byblyuk, Wstęp A. Lewin]. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978, 322 s.

²⁵ W. Suchomlinski, *Słów kilka o wychowaniu* [wstęp A. Lewin], WSiP, Warszawa. 1982, 112 s.

²⁶ W. Suchomlinski, *Sto rad dla nauczyciela*, [wstęp T. Wiloch], WSiP, Warszawa 1987, 232s.

початку 1980-х років бував у Києві, відвідував дружину педагога Ганну Сухомлинську.

Ознайомившись з його творчою спадщиною, Олександр Левін відразу зарахував себе до його прихильників, бо вважав його ідеї гуманістичними, дитиноцентричними. Він написав вступні статті до польського перекладу книги «Серце віддаю дітям» – «Василь Сухомлинський – видатний педагог нашого часу» та до збірки «Де кілька слів про виховання», де підкреслюється думка про важливість виховання дітей у сім'ї.

Авторка цієї статті листувалася з Олександром Левіним, він підтримував мої розвідки з порівняльної педагогіки, і зокрема вивчення спадщини французького педагога Селестена Френе, цікавився розвитком сухомлиністики, жалкував, що не мав змоги приїхати в Україну і взяти участь у міжнародній конференції, присвяченій 75-річчю від дня народження В. Сухомлинського (лист від 18.12.1993).

У контексті ознайомлення польського вчителства зі спадщиною Сухомлинського відзначимо книгу відомого польського дидакта і методолога професора Вінцента Оконя (Wincenty Okon) (1914-2011) «Десять альтернативних шкіл» (1997), де серед шкіл, відомих у всьому світі – О. Декролі, С. Френе, Я. Петерсона, Ол. Нілла та інших, йдеться і про школу в Павлиші (розділ «Павлиська школа Василя Сухомлинського»), в якому особлива увага приділяється емоційно-ціннісному вихованню дітей²⁷.

Найбільшим, найпомітнішим дослідником і популяризатором творчої спадщини українського педагога у Польщі, починаючи з кінця 1970-х років і дотепер є доктор наук, професор Університету імені Миколи Коперника в Торуні, а нині Куявсько-поморської вищої школи в Бигощі Маріан Библюк (Marian Bybluk). Його внесок у дослідження творчості Сухомлинського є дуже значним і слугує яскравим прикладом українсько-польських творчих зав'язків. Так, бібліографічні покажчики доробку Сухомлинського (а їх, найбільш повних, налічується 6) називають 25 праць польського дослідника, присвячених різним аспектам творчості українського педагога. І, впевнена, це не повний перелік.

Польський професор цікавився постаттю і спадщиною Сухомлинського, починаючи з 1970-х років, неодноразово відвідував Київ, Павлиш, працював у архівах, брав інтерв'ю у вчителів, рідних педагога. І до сьогодні ми підтримуємо з ним зв'язки, листуємося, обмінюємося інформацією, публікаціями. Маріан Библюк – активний учасник Міжнародного товариства послідовників Сухомлинського та Всеукраїнської асоціації Василя Сухомлинського. У Польщі вийшли дві його книги, присвячені доробку українського педагога: «Педагогічна концепція і виховна система Василя Сухомлинського»(1982)²⁸, що лягла в основу кваліфікаційної роботи як

---

²⁷ W. Okoń, *Dziesięć szkół alternatywnych*, WSiP, Warszawa 1997, 238s.

²⁸ M. Bybluk, *Koncepcja pedagogiczna i system wychowawczy Wasyła Suchomlińskiego*, Wydawnictwo UAM, Torun 1982, s. 181.

доктора філософії, та «Школа радості Сухомлинського» (1990)²⁹, а також багато статей, рецензій відгуків у польських часописах.

Вся сукупність праць, написаних професором Библюком, відображає глибинне розуміння розвитку освітніх процесів у Радянському Союзі, представляє нову, свіжу і неупереджену оцінку доробку Сухомлинського в царині освіти і виховання дітей, його підходам до розвитку дитини, організації і функціонування загальнопедагогічного процесу, спілкування дорослого і дитини тощо. Він не обмежується вивченням праць лише Сухомлинського – в колі його наукових інтересів перебувають й інші українські педагоги – Антон Макаренко, а в останні роки – і Григорій Ващенко. У порівняно нещодавно опублікованій праці «Відродження і розвиток освіти в Незалежній Україні» (2011), М. Библюк розкриває сприйняття і оцінювання сучасними українськими педагогами-науковцями спадщини Сухомлинського, порівнює його ідеї і погляди з концепціями Антона Макаренка, Григорія Ващенка, тобто з іншими знаковими постатями української/радянської педагогіки³⁰.

У листі до авторки цієї статті (9.11.2001) професор Библюк зазначає, що досить велика кількість його публікацій, присвячених Сухомлинському «зобов'язує продовжувати працювати в певному напрямі, вести наукову і популяризаторську роботу». Його також хвилює, що нині «в Польщі тільки декілька людей добре знали або знають спадщину Василя Олександровича, але, на жаль, це педагоги старшого покоління або ж ті, що пішли з життя... в педагогіці і в освіті, крім мене, думки Сухомлинського пропагує лише Мечислав Лобоцьки з Любліна» (8.06.2018). Свої вболівання польський науковець висловив у статті «Чому польська педагогічна думка не збагатилася творчістю В.О. Сухомлинського?», що була опублікована в Україні у 2018 році³¹.

Незважаючи на досить песимістичну назву статті, ознайомившись з нею, переконалися, що польська педагогічна думка, якщо брати її в історичному, що й робить насправді автор статті, а не лише в сьогочасному вимірі, таки збагатилася ідеями Сухомлинського. Професор Библюк розкриває «золотий час для проникнення ідей В.О. Сухомлинського в Польщу», а це 1970-1980-і роки, і перелічує ті постаті Т. Вілоха, В. Оконя, О. Левіна і себе також, які виступали передавачами ідей, що розповсюджувалися не лише в теорії, а й в процесі підготовки студентів до педагогічної діяльності. І тут йому є про що говорити. Він ставить питання: «Чи заросте до українського педагога «народна стежка?», і залишає його відкритим, наголошуючи, що

---

²⁹ M. Bybliuk, *Radosna szkoła Suchomlińskiego*, Wydawnictwo UAM, Warszawa – Toruń 1990., s. 105.

³⁰ M. Bybliuk, *Odrodzenie i rozwój oświaty w niepodległej Ukrainie 1991-2010*. Warszawa 2011, s. 200.

³¹ M. Bybliuk, *Pochemu polskaia pedahohyheskaia mysl neobohaty las tvorchestvom V. A. Sukhomlynskoho*, Naukovi zapysky Tsentralno-ukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho uniwersytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: pedahohichni nauky. Вип. 172 (2018). С.35-38

«заростанню» сприяють геополітичні та ідеологічні бар'єри та зсуви, перехід на інші ідеологічні, політичні й, відповідно, педагогічні засади, що здійснили великий вплив на педагогічні науки у Польщі³².

І Маріан Библюк не ностальгує за минулими часами, а здійснює певні кроки, порушуючи цю новітню традицію, і у 2019 році публікує нову редакцію книги «Серце віддаю дітям» у власному перекладі зі своїм вступним словом. Тут же він помістив вступну статтю Олександра Левіна «Василь Сухомлинський – видатний педагог нашого часу», що була поміщена у польському виданні 1978 р.³³ У листі до мене професор зазначив, що йому дуже хотілося б «щоб у польських підручниках педагогіки біля прізвищ таких педагогів-новаторів, видатних практиків як Януш Корчак, С. Френе, М. Монтесорі, Р. Штайнер та ін. нарешті і назавжди з'явилося прізвище В. Сухомлинського – класичного представника педагогіки серця». Крім того, у нього є й особисті причини здійснити цю публікацію: «Видання і розповсюдження цієї книжки в Польщі я розглядаю як вираз моєї вдячності до святої пам'яті Вашого Батька, який своєю творчістю надихнув мене до серйозного вивчення (перша кандидатська поза СРСР) і подальшого становлення на шлях наукової роботи» (20.05.2019).

Вихід цього перекладу у світ приніс, на нашу думку, перші плоди. Так, в матеріалах Українсько-польського наукового форуму, що відбувся в Україні в листопаді 2019 року, поміщено статтю Богуслава Сліверського, доктора наук, професора, голови Комітету педагогічних наук Польської академії наук, що носить назву «Кордіальна філософія української педагогіки серця Василя Сухомлинського», в якій аналізується широке коло теоретичних і методологічних питань, що стосуються як «педагогіки серця», так і її практичного втілення в діяльності школи Сухомлинського у порівнянні з ідеями і доробком Януша Корчака³⁴.

Для нас у цій доповіді важливі декілька моментів. По-перше, той факт, що ця стаття була написана під впливом книги, виданої М. Библюком, про що свідчать наступні слова професора: «Без сумніву, творчість М. Библюка становить ключове, хоча все ще фрагментарне, доповнення знань на тему педагогіки В. Сухомлинського, оскільки у нас в Польщі немає перекладів усіх його праць. Тож ці знання потребують нових досліджень і дослідницьких проєктів, які можна створити у рамках співпраці польських і українських вчених».³³

Висловився автор і з приводу подальшої долі спадщини Сухомлинського в Польщі. Він зазначає: «Польська педагогіка не забула про В. Сухомлинського, оскільки за минулого політичного ладу до його публікацій зверталися не лише з огляду на країну їх походження, а й з огляду

---

³² Ibidem, s. 35-38.

³³ W. Suchomlinski, *Oddaję serce dzieciom* [wstęp M. Bybluk, A. Lewin. Tłumaczył M. Bybluk], Brzezia Łaka 2019, s. 346.

³⁴ B. Sliverskyi, *Kordialna filozofia ukraińskiej pedagogiki sertsia Wasylii Sukhomlynskiego*, V kn.: VIII Ukraino-polskyi/ Polsko-ukraiński naukowy forum «Osvita dla myru». Kyiv: Znannia Ukrainy. 2019. 56 s.

на суголосність змісту з польською логікою збереження для наступних поколінь зразків Нового виховання» і продовжив ще одною важливою ідеєю: «Для кожного покоління важливим має бути те, чи наступні покоління педагогів знаходять у текстах видатних реформаторів виховання такі аргументи, які можуть становити для сучасників своєрідну опору для власної педагогічної діяльності»³⁵

Відтак, ці останні публікації дають надію на налагодження взаємозв'язків між українським і польськими педагогами в царині «знаходження у текстах реформаторів таких аргументів, які можуть становити для сучасників своєрідну опору для власної педагогічної діяльності», як пропонує шановний пан професор. Як видається, надалі ідеологічна складова відступатиме, а педагогічна, навпаки, посідатиме чільне місце. І от якраз постаті Януша Корчака і Василя Сухомлинського можуть слугувати прикладом і основою для такої співпраці. Тим більше, що в цьому напрямі вже здійснено досить багато. Так, у 1993 році в Києві було засновано Українське товариство Януша Корчака під головуванням Світлани Петровської, завдяки старанням і відданості якої, любові до дітей і до Януша Корчака воно успішно працює ось уже 23 роки, розширюючи і поглиблюючи свою діяльність. За ініціативи Товариства та підтримки Польського інституту в Києві в столиці України з'явилися вулиця Януша Корчака, а 20 листопада 2012 року на фасаді будинку по вул. Володимирській, 47 (центр міста) була урочисто відкрита Меморіальна дошка Януша Корчака (скульптор Іван Григор'єв), де педагог зображений разом з дітьми. Дошка встановлена в пам'ять про перебування польського педагога в Києві в роки Першої світової війни, біля неї відбувається багато подій, пов'язаних з іменем Корчака, із захистом дітей тощо. У Києві українською мовою видаються книги Корчака та література про нього, у м. Коростишев працює Міжнародний приватний навчально-виховний комплекс імені Януша Корчака. Товариство проводить Дні та Тижні Януша Корчака, долучаючи до цих подій широкі кола освітян, і серед них сухомлинців, які всіляко підтримують цей рух і висловлюються щодо спорідненості ідей і праці обох педагогів. Так, у квітні 2017 року в Києві відбулася Міжнародна науково-практична конференція з педагогіки і дитячої психології «Філософія дитинства Януша Корчака. Фундаментальні потреби дитини в сучасному суспільстві»³⁶, в якій взяли участь прихильники корчаківських ідей, члени Міжнародної асоціації Януша Корчака. І в багатьох виступах звучали перехресні думки, аналогії з праць цих двох педагогів – Януша Корчака і Василя Сухомлинського.

Оскільки за останні декілька років українсько-польські педагогічні і наукові зв'язки інтенсифікувалися, що свідчить про загальну тенденцію, то дослідження ідей Сухомлинського польськими педагогами в контексті

---

³⁵ Ibidem.

³⁶ *Filosofia dytynstva Yanusha Korchaka. Fundamentalni potreby dytyny v suchasnomu suspilstvi: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z pedahohiky ta dytyachoi psykholohii*, 7-8 kvitnia 2017 r., Kyiv // K.: Dukh i litera. 2017. 416 P.

наукових і освітніх пошуків буде розгортатися і надалі. Так, чекає дослідників, наприклад, епістолярна спадщина, листування Сухомлинського з Тадеушем Вілохом, листування між українськими і польськими вченими щодо спадщини Сухомлинського, потребують також аналізу тексти перекладів, наприклад, книги «Серце віддаю дітям» у московському видавництві й у Польщі, компаративний аналіз ідей і думок двох гуманістів – Януша Корчака і Василя Сухомлинського, які об'єднують наші дві педагогічні спільноти – українську і польську.

Bibliografia

- Biobibliohrafichni pokazhchyk "Vasyl Oleksandrovykh Sukhomlynskyi: do 100-riчchia vid dnia narodzhennia"*. Upor. O.V. Sukhomlynska, L.D. Berezivska ta insh. – Vinnytsia: Tvory, 2018.
- Bybluk M., *Koncepcja pedagogiczna i system wychowawczy Wasyla Suchomlinskego*, UAM, Toruń 1982.
- Bybluk M., *Radosna szkoła Suchomlinskego*, UAM, Warszawa – Toruń 1990, 105 s.
- Bybluk M., *Odrodzenie i rozwój oświaty na niepodległej Ukrainie. 1991-2010*. 2011.
- Выблиук Мэрыан. *Pochemu polskaia pedahohyčeskaia mysl ne o bothaty las tvorchestvom V. A. Sukhomlynskoho*, Naukovi zapysky Tsentralno-ukrainskoho derzhavnogo pedahohichnogo uniwersytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seria: pedahohichninauky. Vip. 172 (2018).
- Dvirna K. *Stvorennia ta likvidatsiia Polskoho pedahohichnogo instytutu v m. Kyievi v 30-kh rokakh KhKh st. (arkhivna rozvidka)*, Volynski istorychni zapysky. 2011. T. 6.
- Filosofia dytynstva Yanusha Korchaka. Fundamentalni potreby dytyny v suchasnomu suspilstvi: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z pedahohiky ta dytiachoi psykholohii, 7-8 kvitnia 2017 r.*, Kyiv // K.: Dukh i litera. 2017.
- Koliadenko S.M. *Kremenetskyi litsei u systemi osvity Volyni (KhIKh – 30-ti rr. KhKh st.)*. Kyiv, 2007
- Martin Teri. *Imperiia natsionalnogo vyrivniuvannia. Natsii ta natsionalizm u Radianskomu Soiuzi (1923-1939 roky)*, „Krytyka”, Kyiv, 2013.
- Mohylna A.H. *Polyskyi pedahohichniy instytut yak oseredok mizhkulturnoi vzaiemodii*, „Mova i kultura”, 2012. №. 15. T.5.
- Okoń W. *Dziesięć szkół alternatywnych*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne (WSiP). 1997.

- Seiko N.A. *Pedahohichni ta etnosotsiologichni zasady rozvytku polskoho shkilnytstva na Volyni-Zhytomyrshchyni u 1905-1939 rr.* Kyiv, 1999.
- Sliverskyi B. *Kordialna filozofii ukrainskoi pedahohiky sertsia Vasylya Sukhomlynskoho*, (w:) VIII Ukraino-polskyi/ Polsko-ukrainskyi naukovyi forum «Osvita dla myru», Znannia Ukrainy, Kyiv 2019.
- Suchmlinski W. *Przewodnik i nauczyciel.* (w:) *O pracy organizacji pionierskiej*, Warszawa 1954, s. 91-95; Suchomlinski W., *Pierwiastek estetyczny w wszechstronnym rozwoju człowieka*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1960 № 2; Suchomlinski W., *Elementarz kultury moralnej*, „Wychowanie” 1964, № 8.; *List do młodej nauczycielki*, „Głos Nauczyciela”, 1968 -№ 17.
- Suchomlinski W. *Oddaj serce dzieciom* [tl. Marian Bybluk, Wstęp A. Lewin]. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. 1978.
- Suchomlinski W. *Słów Kilka o wychowaniu* [wstęp A. Lewin]. Warszawa: WSiP. 1982.
- Suchomlinski W. *Sto rad dla nauczyciela.* [wstęp T. Wiloch]. Warszawa: WSiP. 1987.
- Suchomlinski W.A. *Me serce – dzieciom.* M: Progress. 1979.
- Suchomlinski W.A. *Narodziny obywatela.* M: Progress. 1982.
- Suchomlinski Wl. *Oddaję serce dzieciom* [wstęp M. Bybluk, A. Lewin. Tłumaczył M. Bybluk]. Brzezia Łąka. 2019.
- Sukhomlynska O. *Ukraino-polskie w wzajemne wpływy pedagogiczne w wymiarze historycznym: przypadek Wasyla Suchmlinskiego*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Section J. Paedagogia. Psychologia/ Vol.29. №2(216). 2016.
- Sukhomlynska O. *Ukrainsko-polski pedahohichni vplyvy v istorychnomu vymiri: vypadok V. Sukhomlynskoho // Istoryko-pedahohichniy almanakh.* 2016. M. № 1.
- Sukhomlynskyi V.A. *Byoblyohrafiya.* Sost. A.Y. Sukhomlynskaia, O.V. Sukhomlynskaia. Kyev. 1987.
- Sukhomlynskyi V.O. *Metodyka vykhovannia kolektyvu.* B 5-ти т. Т 1. 1976.
- Sukhomlynskyi V.O. *Rozmova z molodym dyrektorem.* B 5 т. Т. 4. 1977.
- Sukhomlynskyi V. *Sertse viddaiu ditiam. Nove prochyttannia.* Kharkiv: 2018.
- U predmetnomu pokazhchyku do piatytomnoho vydannia Vybranykh tvoriv V.O. Sukhomlynskoho* (Kyiv, 1977 s. 621-637) predstavlena chastotnist posylan na N. K. Krupsku, A. S. Makarenka, ale ne vydileno posylan na polskoho pedahoha, shcho svidchyt pro zamovchuvannia ofitsiinoiu pedahohikoiu 1970-kh – 1980-kh- rokiv osoby Yanusha Korchaka ta yoho dorobku

Ukrainska istoryko-pedahohichna nauka u dzerkali tematyky dysertatsiinykh doslidzhen (1995-2014). Khronolohichno-tematychnyi pokazhchyk. Uman: FOP Zhovtyi. 2014.

Wiloch T. *Radziecki system Oświatowo – wychowawczy*. Warszawa: PWN. 1962.

UKRAIŃSKO-POLSKIE WPŁYWY PEDAGOGICZNE W WYMIARZE HISTORYCZNYM: PRZYPADEK W. SUCHOMLIŃSKIEGO (NOWY KOMENTARZ DO JUŻ OMAWIANEGO TEMATU)

Słowa kluczowe: edukacja, wzajemne zrozumienie, pedagog, pedagogika, kozwój, wpływy, publikacja, książka, Polska, Ukraina.

Streszczenie

Artykuł dotyczy znaczenia ukraińsko-polskich powiązań pedagogicznych dla rozwoju nowoczesnej edukacji jakościowej, budowy wspólnego europejskiego domu; argumentuje znaczenie doświadczenia historycznego dla pełniejszego zrozumienia procesów zachodzących obecnie, dla zrozumienia osiągnięć przeszłości we współczesnej międzykulturowej przestrzeni pedagogicznej. Jako przykład wybrano postać i twórczość ukraińskiego pedagoga Wasyla Suchomlińskiego, jego związki z polskimi pedagogami w latach 50-60 XX wieku; wpływ na jego światopogląd pedagogiczny wybitnego polskiego pedagoga Janusza Korczaka; scharakteryzowano dalszy rozwój więzi i wpływów ukraińsko-polskich w ciągu następnych dziesięcioleci. Artykuł analizuje tłumaczenia książek Suchomlińskiego w Polsce, popularyzując jego idee przez znanych polskich pedagogów-badaczy, m.in. Tadeusza Wilocha, Aleksandra Lewina, Wincentego Okonia, Mariana Bybluka i innych. Podkreśla się perspektywę podejścia mikrohistorycznego, umożliwiającego spojrzenie na wspólne procesy przez pryzmat losu jednostki, jej dziedzictwa pedagogicznego jako składnika przestrzeni międzykulturowej.

UKRAINIAN AND POLISH PEDAGOGICAL INFLUENCES IN THE HISTORICAL DIMENSION: THE CASE OF V. SUKHOMLYNSKYI (new comments on already considered topic)

Key words: education, mutual understanding, teacher, education, development, influences, publication, book, Poland, Ukraine.

Summary

The article is devoted to the importance of the Ukrainian-Polish pedagogical relations for the development of the modern education quality, building a common European home; the historical expertise significance for the better understanding of the modern processes, the realization of the previous achievements in the contemporary intercultural pedagogical space is discussed. As an example, the

figure of Vasyl Sukhomlynskyi, the Ukrainian pedagogue, and his creative heritage, relations with the Polish colleagues in 50-60-s of the XX century, the influence of Janusz Korczak, the famous Polish educator, on his outlook were chosen; the further development of the Ukrainian-Polish relations and the influences over the next decades were featured. In the article, an analysis is conducted on the translation of V. Sukhomlynskyi's books in Poland, the popularization of his ideas by the well-known Polish teachers and researchers, including Tadeus Wiloch, Aleksander Levin, Vinset Oconee, Marian Byblyuk and others. The microhistorical approach prospects are emphasized; it allows to consider the overall processes in the light of the certain individual's destiny, his educational heritage as an intercultural space component.

Ключові слова: освіта, взаєморозуміння, педагог, педагогіка, розвиток, впливи, публікація, книга, Польща, Україна.

Резюме

Стаття присвячена важливості українсько-польських педагогічних зав'язків для розбудови сучасної якісної освіти, побудови спільного європейського дому; аргументується значення історичного досвіду для більш повного розуміння процесів, що відбуваються нині, для осмислення здобутків минулого в сучасному міжкультурному педагогічному просторі. В якості прикладу обрано постать і творчий доробок українського педагога Василя Сухомлинського, його зв'язки з польськими колегами у 50-60-х роках ХХ ст.; вплив на його педагогічний світогляд видатного польського педагога Януша Корчака; охарактеризовано подальший розвиток українсько-польських зав'язків і впливів впродовж наступних десятиліть. У статті аналізуються переклади книг Сухомлинського у Польщі, популяризація його ідей відомими польськими педагогами-дослідниками, серед яких Тадеуш Вілох, Олександр Левін, Вінсет Оконь, Маріан Библюк та інші. Підкреслюється перспективність мікроісторичного підходу, що дає можливість подивитися на загальні процеси крізь призму долі окремої людини, її педагогічної спадщини як складової міжкультурного простору.